

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Cursus Theologicus

Gormaz, Juan Bautista

Augustae Vindelicorum, 1707

Sect. 1. De natura, & divisione Voluntarii

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81950](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81950)

TRACTATUS DE ACTIBUS HUMANIS.

DIV. Thomæ, atque Exim. Doctoris vestigiis inhærens Tractatui de ultimo fine, atque beatitudine rationalis creaturæ Tractatum de actibus humanis subnecto: etenim D. Thomas, postquam in hac 1. 2. per quinque priores quæstiones egit de ultimo fine, atque hominis beatitudine, statim à q. 6. incipit agere de mediis, quibus homo tantum finem vel obtinere potest, vel amittere, nempe de Actibus humanis: eandem omnino methodum retinet Exim. Doctor integro volumine in 1. 2. edito, in quo prius agit de ultimo fine hominis, ac beatitudine; postea verò de voluntario, & involuntario, atque de huma-

norum actuum bonitate, & malitia; commune quippe est humanis actibus in tota sua latitudine sumptis, quod voluntariè, suisque cum circumstantiis fiant, quamvis commune non sit, quod cum libertate à necessitate eliciantur; licet enim nullus sit actus humanus liber à necessitate, qui voluntarius non sit: at è converso potest esse voluntarius, quamvis necessariò eliciatur, ac proinde non sit liber à necessitate. Unde ut ab universalioribus incipiamus, prius nobis agendum est de voluntario, & involuntario, postea autem de libero.

**
*

DISPUTATIO I.

DE VOLUNTARIO IN COMMUNI.

Quamvis actus humanus late sumptis comprehendat liberum, & nõ liberum ex dictis num. super. Ut si strictè, & propriè sumatur, solum significat liberum, neque se extendit ad necessarium, ut constar ex Tract. de ultimo fine à n. 7. Ubi diximus, quid sit actus humanus propriè, & theologicè sumptus: quid verò late, & grammaticaliter acceptus. Quare, cum voluntarium non solum ad liberum, sed etiam se extendat ad necessarium, non solum secundum rationem imperfectam, sed etiam secundum rationem perfectam voluntarii, ut constabit à num. 8. Si natura voluntarii ignota sit, non poterit natura liberi penitus innoscere: ad eum modum, quo ignoto genere, ignorari quoque speciem rei necesse est. Proinde ut methodicè procedamus, sit

scere: ad eum modum, quo ignoto genere, ignorari quoque speciem rei necesse est. Proinde ut methodicè procedamus, sit

SECTIO I.

De Natura, & divisione voluntarii.

SUPP. 1. cum Vasq. disp. 25. Nomine voluntarii non venire in præsentem voluntarium purè objectivè, illud nempe, quod solum est objectum actus voluntatis. Ratio est, quia illud, quod purè est objectum actus voluntatis, 34

Uu

tis,

is, cum à voluntate non procedat, potius dicitur volitum, aut nolitum, quam voluntarium. Sic homicidium ab alio perpetratum, cuius ego nec physica, nec moralis causa sum, non est mihi voluntarium, quamvis sit à me volitum; habeatq; circa illud complacentiam, desiderium, aut gaudium. Quapropter voluntarium debet esse à potentia appetitiva tanquam à principio, vel causa; nec aliter ista vox significarum habet apud Philosophos cum Aristotele, neque apud Theologos cum D. Thoma, ut constabit num. 7. & 12. Nobis autem non licet immutare vocum significarum, sed eo supposito progrediendum est ad quaestiones exagitandas, & resolvendas.

4. Supp. 2. Neque in praesenti sermonem esse de mere spontaneo, quod, ut notat Amicus, male confunditur ab aliquibus cum voluntario. Ratio est, quia licet omne spontaneum sit voluntarium, at è converso omne voluntarium non est spontaneum. Projectio enim mercium in mare ob metum naufragii est voluntaria mercatori, cum libere, & ex electione suae voluntatis merces projiciat; non tamen est spontanea, quandoquidem non sponte, sed compellente metu contra suam voluntatem inefficacem projicit. Exinde ut aliquid sit spontaneum homini, atque ut homo illud sponte efficiat, requiritur, quod motu proprio, & ex intrinseca sua inclinatione illud efficiat, non autem motus ab extrinseco aliquo per vim, aut metum contra affectum voluntatis inefficacem, & oppositum compellentem. Quamobrem voluntarium potest esse mixtum ex involuntario compellente ab extrinseco vi, aut metu contra affectum voluntatis inclinantis ad oppositum, quam quidem mixtionem spontaneum non admittit.

5. Supp. 3. Duplicem esse finem praecognitum: alterum quidem materiale, alterum verò formale. Finis materialis cognosci dicitur, quando apprehenditur res, quae habet rationem finis, non autem exprimitur conceptus formalis finis facta comparatione ipsius cum mediis, & expensa mutua inter se proportionem: vel saltem expensa dignitate, ob quam habet rationem finis; formalis cognosci dicitur, quando attingitur per cognitionem ipsius cum mediis, sive cum proportionem mediorum ad ipsum, aut saltem exprimitur in objecto dignitas, ob quam habet rationem finis. Exinde bruta, aut pueri nullum rationis usum habentes, ac proinde operantes ex praeciso impulsu, & instinctu naturae ad rem demonstratam, attingunt finem materiale, non verò formale. Illi verò, qui rationabiliter operantur, non solum attingunt finem materiale, sed etiam formale, vel quia expendunt proportionem mediorum ad obtinendum finem, ut quando apponimus media,

quatenus judicamus illa conducentia ad obtinendam sanitatem; vel saltem, quia expenditur dignitas, ob quam objectum habet rationem finis, ut apparet in Deo, qui se voluntarie amat ut finem, expendendo rationem, ob quam amet rationem finis, quin efficiat ulla media ad se consequendum ex dictis à num. 2. de ultimo fine. Quod idem est de actu delectationis, & quietis de fine jam adepto, qui fruitio appellatur, atque de aliis similibus. Unde cum ad perfectum voluntarium requiratur cognitio finis formalis: ad imperfectum verò sufficiat cognitio finis materialis, ut dicemus à num. 8. Exinde in appetitu rationabiliter agente dabitur voluntarium perfectum: in brutis verò, aliisque, qui ex rationis usu non operantur, non dabitur voluntarium perfectum, sed imperfectum. His positus

Prima sententia docet voluntarium ita defini: *Quod positus omnibus requisitis ad agendum, & non agendum, potest ab homine fieri, & non fieri.* Ita Almainus apud P. Salas 1. 2. disp. 1. num. 1. Haec autem definitio facile ex dictis impugnat; quia apud omnes Philosophos, & Theologos ex dictis num. 3. Voluntarium magis se extendit, quam liberum: etenim amor beatificus est perfecte voluntarius, & tamen non est liber, sed necessarius: affectus nostri indeliberati, & motus primò primi non sunt liberi, sed necessarii, & tamen saepe sunt verè voluntarii; ergo voluntarium perperam coarctatur ad liberum. Confirmat. Actus procedens à voluntate rationabiliter agente est perfecte voluntarius: atqui actus necessarius elicitus à voluntate ex cognitione finis formalis circa objectum ipsi representatum bonum, aut malum procedit à voluntate rationabiliter agente; ergo &c. Major, & consequentia tenent. Minor probatur. Modus proprius, quo voluntas rationabiliter agit, non solum est ille, quo differt ab aliis causis operantibus sine indifferentia, & cum determinatione ad unum, sed etiam ille, quo opponitur aliis causis etiam vitalibus, quae appetitivae non sunt, nec modo rationaliter agunt affectivè in objectum representatum; atqui voluntas, licet operetur necessariò, & ab alio determinata ad unum, adhuc operatur modo rationali affectivè circa objectum representatum, ac proinde modo distincto ab aliis causis, ut patet in amore beatifico, qui quidem est operatio rationabilissimo modo amplexiva finis sui; ergo &c.

Secunda sententia docet, voluntarium ita defini: *cujus principium est in agente sciente singula, in quibus est actus.* Ita Aristoteles 3. Eth. cap. 1. Quem sequuntur Nilseus, & Damascenus. D. Thomas 1. 2. q. 6. art. 1. ex iis, quae late docet, sic videtur definire voluntarium: quod est à principio intrinseco cum cognitione finis. Has definitio-

nes aliqui impugnant; quia obscuræ. Sunt insuper quia definitio Aristotelis non convenit actui voluntario indeliberato, qui non est ex cognitione singulorum: deinde nec convenit omni actui voluntario interno; nam quando elicio absque ulla actione externa internum amorem Dei, vel proximi, non cognosco singula, in quibus est ille actus, cum possum plura ignorare. Rursus, ut ajunt alii, utraque ista definitio convenit iudicio, & conclusioni, quæ voluntaria non sunt: conclusio enim illata ex præmissis (idem suo modo de iudicio) est à principio intrinseco cum cognitione finis in ordine ad singula, quæ per illam representantur; ergo utraque ista definitio convenit aliis à definito. nihilominus plures Doctores, præsertim Doct. Ex. Card. Pallav. Oviædus, pluresq; Thomist. eas definitiones explicant in sensu, quo juxta mentem Aristotelis, & D. Thomæ rectè possunt exponi. Quinimò Theologicum est eas exponere, & non rejicere, quandoquidem rectè exponi possunt, ut ex nostra definitione satis constabit. Videatur Exim. Doctor disput. de Voluntario sect. 1.

8. Voluntarium itaque perfectum, de quo agimus in præsentem ex doctrina Aristotelis, & D. Thomæ ita definiendum est: *Quod est à potentia appetitiva effectivè cum præcognitione finis formalis.* Probatum primò, & explicatur simul hæc definitio. Dicitur 1. *Quod est à potentia appetitiva*, per quod significatur potentiam appetitivam debere esse principium voluntarii sumpto principio prout ab Aristotele, & D. Thoma significat, id, à quo aliquid est, vel fit; quod clariùs percipietur exponendo varios modos, quibus aliquis actus potest esse à potentia appetitiva. Primò per immanentiam realis identitatis absque ulla actione, aut productione reali efficiente, quæ ratione affectus divini sunt à divina voluntate. Secundo. Per immanentiam realis productionis, quæ ratione actus voluntatis creata, aut amoris, aut odii sunt à voluntate creata. Tertio. Per actum efficaciter imperantem, quæ ratione actiones externæ, v. g. motus manuum, digitorum &c. sunt, & procedunt à voluntate. Quamobrem voluntarium est à potentia appetitiva præsciendò ab eo, quòd sit ab illa per immanentiam realis identitatis, vel per realem productionem, sive mediatam, sive immediatam, vel per imperium: nam quidquid aliquo ex his modis est à potentia appetitiva, propriè, & strictè est à potentia appetiva, eodem modo, quo ab ipsa est per consilium; atque adeò ex hoc capite non potest illi deesse propria, & stricta voluntarietas, sive ratio voluntarii.

9. Dicitur secundò quod est *effectivè*, quod propriè competit tam voluntario formalis, nimirum actibus à voluntate elicitis, quàm purè causali, nimirum actibus externis à vo-

luntate imperatis. Ratio est, quia voluntarium formale, cum sit ipse formalis voluntatis affectus, quo voluntas afficitur; & affectivè fertur in objectum, procedit à voluntate ut formaliter affectiva. Deinde voluntarium causale est etiam affectivè à voluntate, quatenus non solum est ab ea volitum, sed etiam ab ipsa voluntate inductum, aut causatum per suum actum cum cognitione. Quinimò hæc particula apponenda omnino est in definitione propriè, & strictè voluntarii. Ratio est, quia ad strictum voluntarium non sufficit esse, aut procedere purè effectivè à voluntate cum cognitione objecti; nam quando ex alicujus objecti amore te omnino inscio, & inadvertente ponitur habitus amandi, aut species experimentalis amoris, toti effectus non sunt voluntarii; quia licet effectivè, & efficienter procedant à voluntate non sunt affectivè à voluntate: insuper effectus purè permisi à Deo, nimirum nostra peccata (idem de effectibus purè à nobis permisis in causa per accidens à nobis adhibita) absolute physice, & effectivè oriuntur à voluntate divina, quæ realiter, & virtualiter identificatur cum omnipotentia, & ab illa procedunt cum cognitione eorum, & cum libertate ea impediendi, & tamen non sunt voluntarii Deo; quia non oriuntur affectivè ab ejus voluntate, neque directè, neque indirectè, neque formaliter, neq; interpretativè sunt tales effectus à Deo voliti, ut infra latè constabit.

Dicitur tertio, *cum præcognitione*, Primo 10, quia voluntarium respicit finem formalem, quem absque præcognitione respicere nequit: cognitio enim præcedit amorem sive præcedentia Logica, ut in Deo, sive præcedentia naturæ, ut in nobis, quo in sensu explicatur à Philosophis, & Theologis illud commune proloquium: nihil volitum, quin præcognitum. Quamobrem præcognitio præcindit à præcedentia tum Logica, tum naturæ. 2. Quia sine præcognitione nullus actus elicitor à voluntate procedit ab illa affectivè; atque adeò, neque ut voluntarium formale; si enim divinitus eliceretur actus amoris à voluntate sine prævia cognitione objecti, non eliceretur vitaliter, nec voluntas redderetur amans, aut volens per illum; unde neque eliceretur affectivè, sed merè mortuo modo, quasi si produceretur à lapide elevato ad talem actum producendum. Tum quia nullus actus alterius potentia, aut causæ potest procedere effectivè à voluntate, quin directè, vel indirectè sit volitus: & ad hoc requiritur, quòd cognoscatur. Quapropter non potest esse voluntarium causale, quin cognoscatur. 3. Quia cognitio est mensura voluntarii: actus quippe voluntatis, & actio externa, & quilibet alius effectus ab actu interno imperatus, aut inductus, non est voluntarius nisi penes id, quod est præcognitum in objecto; quia eatenus quis voluntariè operatur, quatenus sciens, & volens operatur. Unde operatio non erit

voluntaria secundum id, quod omnino, seu invincibiliter ignoratur.

11. Rem exemplis explico: projicis lapidem, vel sagittam, non advertens eam occidendam esse animal, sed cum inadvertentia omnino inculpabili, tum projectio lapidis, vel sagittae voluntaria tibi est, non tamen quatenus est occisio animalis. Similiter projicis sagittam in animal, quod existimas esse feram, & invincibiliter, atque omnino inculpabiliter, ignoras absque ullo dubio, suspitione, aut formidine esse hominem, tunc projectio sagittae, & occisio animalis, tibi est voluntaria, non tamen est voluntaria occisio hominis; quia haec nullo modo est tibi cognita. Eodem profus modo projicis sagittam in animal, quod advertis esse hominem, ignoras tamen invincibiliter, & omnino inculpabiliter esse patrem tuum, aut Clericum. In hoc casu homicidium est tibi voluntarium; non tamen parricidium, neque clericidium: unde licet contrahas malitiam homicidii, non tamen malitiam parricidi, aut clericidii: quia haec tibi voluntaria non est, eo quod omnino invincibiliter, & inculpabiliter sit tibi incognita.

12. Dicitur 4. *Finis formalis*. Quia ad perfectum voluntarium satis non est cognitio finis materialis, ut constat à n. 5. Sed requiritur cognitio finis formalis, quae inchoative scientia dicitur, eo quod voluntarium habeat nomen impoſitum à voluntate rationabiliter agente. Unde D. Thomas 1. 2. quaest. 6. art. 2. Ad 1. ergo dicendum, quod voluntas nominat rationalem appetitum: & ideo non potest esse in his, quae ratione carent. Voluntarium autem denominative dicitur à voluntate. Tum etiam in corp. ejusd. artic. Est autem duplex cognitio finis, perfecta scilicet, & imperfecta: Perfecta quidem finis cognitio est, quando non solum apprehenditur res, quae est finis, sed etiam cognoscitur ratio finis, & proportio ejus, quod ordinatur ad finem ipsum: & talis cognitio finis competit soli rationali naturae. Imperfecta autem cognitio finis est, quae in sola finis apprehensione consistit, sine hoc, quod cognoscatur ratio finis, & proportio actus ad finem: & talis cognitio finis reperitur in brutis, animalibus. Unde soli rationali naturae competit voluntarium secundum rationem perfectam; sed secundum rationem imperfectam competit etiam brutis.

13. Tum etiam eadem q. 6. art. 1. in corpore. Hoc autem importat nomen voluntarii, quod motus & actus sit à propria inclinatione, & inde est, quod voluntarium dicitur esse secundum definitionem Aristotelis, & Gregorii Nissenii, & Damasciani; non solum cujus principium est in terra, sed cum additione scientiae. Ex quibus apparet, definitiones Aristotelis, D. Thomae, aliorumque PP. convenire cum natura juxta ipsorum explicationem. Quapropter vulgaris illa voluntarii definitio, quod est à principio intrinseco cum cognitione, explicanda est juxta doctrinam nostram, ut vera sit. Unde

si aliquis definire vellet voluntarium, prout praescindit à perfecto, & imperfecto, omittere deberet illam particulam, *formalis* in definitione nostra appositam. Tota quippe definitio, quod est à potentia appetitiva affective cum praecognitione finis, praescindendo à cognitione finis materialis, vel formalis, utriusque voluntario convenit, nimirum perfecto, & imperfecto. Exinde

Probat. jam secundò nostra definitio. Illa est recta definitio, quae per genus & differentiam rectè explicat essentiam definiti: atqui nostra definitio per genus, & differentiam rectè explicat essentiam voluntarii perfecti; ergo est recta definitio voluntarii perfecti: Major & consequentia tenent. Minor verò patet ex ipsa expositione definitionis nostrae data à num. 8. constat enim ex ibi dictis, omnes particulas in nostra definitione appositas, praeter ultimam illam particulam *formalis* esse genus, quo voluntarium perfectum convenit cum imperfecto: ac proinde est genus proximum: constat insuper particulam illam *formalis* esse differentiam, qua voluntarium perfectum differt ab imperfecto: atque simul contrahitur ad omne, & solum perfectum voluntarium, ac proinde est differentia immediata, ex qua, & ex genere habentur tota essentia definiti, & distinguitur definitum ab omni non ipso: atqui illa definitio rectè explicat essentiam definiti, quae per immediatum genus, & differentiam comprehendit totam essentiam definiti, illudque distinguit ab omni non ipso; ergo &c. Illationes, quae ex doctrina nostra possunt inferri, clariùs, & faciliùs percipiuntur post argumentorum solutionem. Unde sit

SECTIO II.

Solvuntur opposita.

Objic. 1. Nolitones sunt à potentia rationali appetitiva cum praecognitione finis formalis: atqui non sunt voluntariae; ergo non rectè à nobis definitur voluntarium. Prob. min. Nolitones non denominant sua objecta voluntaria, sed potius involuntaria; ergo non sunt voluntariae, sed potius involuntariae. Resp. conc. maj. & neg. min. Ad probat. conc. ant. & neg. conf. Ratio est, quia objectum, quod proponitur malum voluntati, quodque ipsa fugit, est voluntati difforme, & quia tale à voluntate rejectum; ac proinde est involuntarium. At verò nolitio, qua illud fugit, non est difformis, neque à voluntate rejicitur, sed potius est conformis voluntati; atque ab ipsa est saltem virtualiter volita, ut constabit à num. 25. Ac proinde quantumvis objectum nolitum sit involuntarium, nolitio, qua voluntas illud fugit, non est involuntaria, sed potius voluntaria ad eum modum, quo infirmitas est involuntaria; medicamentum verò, quo homo infirmitatem expellit, non est ipsi involuntarium, sed voluntarium.

Objic.